Arom. MALACÁŞ

Este numele unei comune românești din Pind, situată în partea de răsărit a orașului românesc Aminciu (Meţova), pe muntele Giugu. Altă dată acest nume se dădea întregii regiuni cuprinsă între Aminciu și comuna românească Călarl'i. «Das ganze Gebiet von Metzowo nach Kalarites trug den Namen Malakasia» (Weigand, *Jahresb.* XXI—XXV, 174. Cf. Ami Boué, *Recueil* II, 60, 61; Wace and Thompson, *The Nomads*, 185). Ea cuprindea partea apuseană a Dolopiei: «Tel est l'exposé historique de la Mégalovlachie, que je vais faire connaître, en commençant par la description du canton de Malacassis, qui comprend la Dolopie occidentale» (Pouqueville, *Voyage dans la Grèce* II (1920) 160). Mai departe același autor adaogă: «Voilà de nouveau la nature des lieux caractérisée, et parmi les peuplades, celle qui comprend Calaritès, Syraco, Mezzovo et plus de quarante villages tous Valaques, nominativement désignée, telle qu'elle est encore aujourd'hui homologuée aux archives impériales de Constantinople, sous la dénomination spéciale de Malacassis» (ib. 158).

Despre prezența lui în această parte a Peninsulei Balcanice ne vorbește și istoriograful bizantin Cantacuzen (vezi citatul reprodus de Pouqueville, ib.).

Regiunea *Malacáș* pe vremuri era locuită și de păstori albanezi. Nume de munți ca Malipreisgolit arată că altă dată elementul albanez a fost foarte răspândit în această regiune.

Cu originea cuvântului s'a ocupat Weigand (l. c.), întrebându-se dacă în *Malacáș*, cunoscut la Greci sub forma *Malakásia*, nu se ascunde cumva gr. *malakos* «moale» (*malakas* «an Gehirnerweichung Leidender») sau ital. *mala casa* (*Malacasa*, ist eine Ortschaft in Attica). Neputându-se decide pentru una sau alta din aceste forme, el conchide că, în orice caz, cuvântul nu poate fi de origine aromânească sau slavă.

Ţinând seamă de faptul că în regiunea aceasta odată păstorii albanezi își păsteau turmele de vite, cred că în *Malacáș* se ascunde alb. *mal i kafšve* cu înțelesul «muntele vitelor», din *mal* «munte» și *kafše* (< lat. CAUSA) «Etwas, Sache», dar mai ales «Tier, lebendes Wesen». Acest *Mal i kafšve* în graiul Aromânilor a ajuns *Malakáš* cu articolul prepus *i*, între doi *a*, trecut în *a* și cu apocopa silabei finale, iar în graiul Grecilor *Malakásia*.

BDD-A14806 © 1931-1933 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:56:07 UTC)

Megl. ZINTUNIȚĂ

Însemnează «rudă, rudenie, neam». Cu acest înțeles cuvântul este atestat în textele mele, se întâlnește la Per. Papahagi *(Meglenoromânii* I, 118) și la I. A. Candrea *(Grai și Suflet* II, 118—120). Alături de forma normală *zintuniță*, se mai aude *zăntuniță*, probabil din cauza mulțimii cuvintelor din dialectul megl. care încep cu pref. *ză-*, iar din aceasta avem și *zuntuniță*, cu *ă*: *u*, din cauza celuilalt *u* din silaba următoare.

Ca origine, cuvântul stă, desigur, în legătură cu lat. GENS, -TEM, care trebuia să dea **ginte* și din acesta, în dialectul megl., **zinti*. Însă în *zintuniță* avem la bază *zintu*, care se identifică cu vechiul dacor. *gintu*. Aceasta dovedește că metaplasma este veche. Tot atât de vechiu este și plur. în *-ure*, căci *zintuniță* nu-i decât un derivat din **zinturi* (din mai vechiu **zinture)* cu suf. *-iță (-ie)*, care trebuea să dea **zinturiță*, cu înțelesul colectiv de azi «neam, rudenie». Din **zinturiță* a ieșit forma actuală *zintuniță*, cu prefacerea lui *r* în *n*, din cauza lui *n* din silaba inițială.

Arom. PANĂ (pl. pane), PĂNĂTORĬ

Primul însemnează «cârpă de șters, pămătuf». Se întrebuințează în graiul Grămustenilor. Eu l-am înregistrat ca răspuns la întrebarea cu numărul 400 din chestionarul Atlasului Linguistic al României, în ancheta făcută împreună cu Sever Pop (20 Aprilie—13 Mai 1933) la Aromânii și Meglenoromânii din Cadrilater.

Al doilea *(pănătorĭ)* însemnează «haină de purtat», auzit de mine în Albania, confirmat în ancheta din Cadrilater la Fărșeroții colonizați în satele Fraşari și Regina Maria lângă Silistra, și atestat de Weigand (*Ar.* II, 104), în versurile:

Tsints fĭcor di Armâń
Tu yilek' š-tu pănătorĭ.

Evident că în amândouă cuvintele avem la bază lat. PANNUS din care există și în dacor. derivatul *pănură*.

BDD-A14806 © 1931-1933 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:56:07 UTC)

Arom. OASĂ

Se aude în graiul Aromânilor dın Băiasa (în Pind) ca subst. feminin *(ună oasă)* cu înțelesul «sâmbure» (Chr. Geagea, *Elementul grec în dialectul aromân*, 65). Vocala finală *ă* nu poate veni din *e*, de oarece această particularitate lipsește în dialectul aromân. În cazul acesta trebue să vedem la baza formei aromâne lat. OSSA (pl. de la *os*) cu înțelesul «die steinharte, den Kern einer Frucht (Z. B. der Pfirsiche) umschliessende Schale» (Georges). Despre *os* cu înțelesul «sâmbure» vezi p. 327.

Arom. PĂŁĂRIȚĂ

Am auzit cuvântul pentru întâia dată în Albania, la Fărșeroții din Pleasa (lângă Corița), Dușnic (Berat) și Levani (Fearica). Din cauza rostirii lui *ł* cu partea posterioară a limbii (*γ*) (ca în *γoĭ* «luaı», *γocu* «locul», cf. *Fărșeroții*, 194) și a lui *r* velar (*ϱ*): *păγăϱiță*, la început, cuvântul, pronunțat cu o nuanță nazală, nu mı-a fost clar ca formă. În ancheta din anul acesta, la Fărșeroții dın Cadrilater, m'am convins că, în ce privește forma, este același cu dacor. *pălărie*.

Înțelesul cuvântului stă în legătură cu obiceiurile dela nuntă: *pălăriță* însemnează obiceiul ce-l au Fărșeroții de a strânge luni seara, imediat după nuntă, daruri în natură sau în bani pentru mireasă. Acum în urmă, acest înțeles l-am găsit atestat și într'o descriere a nunții la Fărșeroți: *Luni seara easti «pălăria». După tsi s-bitisì cu măcarea ġelilor, au adeti mults tea s-caftă turlìi di turlì dı poame, nu cu atsea numă cari li acl'amă, ma cu alti numi . . . Ari nih'amă di zori ghrambolu tu aıstă seară, ma-l' treatsi cu adunarea a paradzlor dı pălăriă. Cahti om poati s-da tsi va tu disc. Atsel'ĭ cari nu deadră nimal'ă, da căti un miġit. Aiči păradz li l'a ghrambolu ši-l' fatsi flurii a nveastıl'ei tea s-l'i coasă di căčula sti pirušană».* (Luni seara este «pălăria». După ce s'a isprăvit cu mâncarea bucatelor de masă, mulți au obiceiul să ceară fel de fel de poame, nu cu numele fructului, ci cu alt nume . . . În această seară mirele o duce cam greu, dar îi trece cu strângerea banilor de pălăriă. Fiecare om poate să

BDD-A14806 © 1931-1933 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:56:07 UTC)

dea ce vrea în disc. Acei cari n'au dat vite, dau câte un megit [1]). Acești bani îi ia mirele și-i schimbă în piese de aur pentru mireasă ca să-i coasă pe căciulă [în partea de dinainte] deasupra bretonului). Foțiu G. Balamaci *(Almanah Macedoromân.* București, 1903, p. 87).

Din definiția sensului înregistrată la Fărșeroți ca și din conținutul citatului dat, rezultă că *pălăriță*, astăzi cu un înțeles secundar, la început a trebuit să însemneze vasul (farfuria, strachina, discul) în care se strâng banii de nuntă pentru mireasă. Cu acest înțeles cuvântul stă în legătură cu alb. *paljaré* (prin metat. *paralje)* «holzerner Napf, Schussel» (G. Meyer, *Etym. Wb. d. alb. Spr.*, 320). În dicționarul germano-alb. de Marie A. Freiin v. Godin, forma *palaré* o găsim pentru traducerea germ. «Teller». După G. Meyer, cuvântul există și la Jugoslavi: *poraljа* (întrebuințat în Bocche), dat de Vuk Karagić, același cu *bljudo* «irdene Schüssel». Atât Albanezii cât și Jugoslavii l-au împrumutat, după G. Meyer, din ital. *pajuolo*, ven. *parolo*, cu forme corespunzătoare și în celelalte limbi romanice, iar acestea derivând din celt. **pariolum* (Schuchardt, Rom. IV, 256), pe care Meyer-Lubke (REW., 6245) îl traduce cu «kleiner Kessel».

Dacă, după cum a văzut bine G. Meyer, formele alb. și sârb. vin din limba italiană, atunci și cuvântul arom., care se aude numai la Fărșeroți și lipsește la ceilalți Aromâni, este un împrumut nou din limba albaneză. Tot din aceleași motive nici forma dacor. *pălărie*, cu înțelesul cunoscut, nu poate fi derivat din alb. *paljaré*, cum a încercat să-l explice August Scriban — vezi acum în urmă ziarul *Calendarul* din 14 Iunie 1933 — deși trecerea de înțeles dela «strachină» la acela de «pălărie» n'ar fi greu de lămurit. O legătură între formele românești (arom. *pălăriță*, dacor. *pălărie)* s'ar putea face numai în cazul când, la Albanezi, cuvântul ar fi moștenit. De oarece însă la aceștia, după cum am văzut, *paljare* este un împrumut dintr'o formă atestată și în celelalte limbi romanice, asemănarea lui cu dacor. *pălărie* este întâmplătoare, iar punerea lui pe aceeași linie cu român. *căciulă* = alb. *kesulje*, greșită.

---

[1]) Piesă de argint de 4 lei aur, în felul pieselor de argint de 5 lei dinainte de războiu.

BDD-A14806 © 1931-1933 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:56:07 UTC)

Arom. METURĂ

În lucrarea mea *Elementul slav în dial. arom.* n'am trecut cuvântul *metură* (dacor. *mătură*) printre elementele slave, deoarece întotdeauna am avut impresia că este un cuvânt moștenit. Iată acuma că în albaneză, alături de *fsheze*, termenul cunoscut pentru «mătură», apare în dicționarul germano-albanez de Marie A. Freiin v. Godin și forma *nétullë* cu înțelesul «Kehrbesen» (p. 218) adică «mătură» propriu zis. Aceeași formă este dată și la p. 65 (s. v. Besen) cu înțelesul «Besenreis». Aci atrag luarea aminte asupra faptului că autoarea, înregistrând formele albanezești pentru cuvântul «mătură» (Kehrbesen), dă mai întâiu *nétullë* și numai după aceasta urmează «fshezë». Aceasta însemnează că, pentru regiunea în care l-a însemnat, *nétulle* este cuvântul de bază.

Cu toate că apropierea dintre forma albaneză și forma românească este evidentă, explicarea uneia din cealaltă este grea. Forma alb. *nétullë* n'ar putea fi derivată din român. *metură*, atât din cauza lui *m* inițial cât și din cauza lui *r*. Nici forma românească n'ar putea veni din albaneză, deși pentru aceasta greutățile sunt mai puține: *ll* velar intervocalic ar da regulat *r* (vjedhullë: viezure, etc.); numai *n* inițial ar rămânea nelămurit. O disimilare a lui *n* din cauza lui *t* din silaba următoare *netulle : metură* ar fi foarte puțin probabilă. Tot așa de puțin probabil ar fi să admitem o schimbare a lui *n* inițial din **netură* (< netullë) subt influența lui *m* din cuvântul slav *metla*. Cu toate aceste greutăți, cred că forma românească s'ar putea explica mai ușor în legătura cu cuvântul albanez, decât cu forma slavă. Aci avem trecerea lui *l* în *r* care întâmpină greutăți de neînvins, mai întâiu, în structura cuvântului slav (metla), al doilea, însă, un *l* slav intervocalic trecut în limba română în *r* nu există.

Originea cuvântului albanez, pe cât știu, n'a fost lămurită până acum, deoarece nici cuvântul n'a fost cunoscut. S'ar putea să avem un cuvânt moștenit care să pornească dela aceeași bază pentru amândouă formele (alb., român). Deocamdată mă mulțumesc să fac legătura între cuvântul românesc și între cuvântul albanez, rămânând ca restul să fie lămurit mai târziu [1]).

[1]) Ultimele încercări de a lămuri originea cuvântului *mătură* le-a făcut Sextil Pușcariu în *Dacoromania* III, 838, *Studii Istroromâne* II, 355 și *Dacoromania* IV, 1377, nota.

BDD-A14806 © 1931-1933 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:56:07 UTC)

Dacor. CĂȚĂRA

Înțelesul cuvântului este cunoscut. În ce privește originea, lămuririle date până acum nu explică în deajuns cuvântul. Tiktin îl aduce în legătură cu *acăța*, iar *Dicț. Acad.* îl consideră contaminat din *acăța* și bulg. *katerja se* « mă acăț ».

Cuvântul există și în limba albaneză: *katsaroj* « klettern ». Este dat în dicționarul lui Weigand, și se găsește și la Marie A. Freiin v. Godin: *me u katsarue* (forma ghegă, refl.) « klettern ». În alb. pare a fi un cuvânt compus, deoarece avem și *me u katsavjerrë* cu același înțeles, în care *me vierre* însemnează « a atârna » ca și *lavjerrë*. Din aceasta rezultă că și în *katsaroj* am putea avea un cuvânt compus: *katsa-* și *roj*. Partea din urmă nu-mi este clară. Ținând seamă de existența formelor compuse din alb., cred că forma românească este un împrumut din limba albaneză.

Dacor. GOGOAȘĂ

Se cunosc înțelesurile din limba română. Aci adaog că cuvântul se găsește și în aromână: *gugoš* (pl. *gugoaše)*. În Macedonia avem *gugoš di sirmă* « gogoașă de mătase ». Tot aci am auzit în gura copiilor versurile: *moașă gugoașă, dă-l' pâne al Tase, z-yină astară s-ti bașă*, în care, alături de *gugoš*, avem și *gugoașă* cu înțelesul fig. de « ghemuit, cocoșat ». Înțelesul formelor aromânești este puțin variat, însă același cu sensul de bază.

În ce privește originea cuvântului, Tiktin îl aduce în legătură cu c o c o l o ș, iar *Dicț. Acad.* îl socotește înrudit cu tulpina *coc-* din cuvintele *cocoloș*, *cocoașă*, etc., trimițând pe cetitor la studiul lui Schuchardt din Zeitschr. f. rom. Phil. XXVI, 321.

Cuvântul există și în alb. *gogosh* și *gogoshë* cu înțelesul « gogoașă de mătase » dat în dicționarul germano-albanez de Marie A. Freiin v. Godin, alături de formele obicinuite « fshikè mèndafshi », « kukudhe », « kukua », cu același înțeles. Atât în limba alb. cât și în limba română cuvântul este un derivat în suf. *-oș (-osh)*. Nu se știe în care din aceste limbi cuvântul este un împrumut. În românește derivate în *-oș* avem puține: *cocoloș*, *boboloș*. În alb. sunt mult mai numeroase: *bukurosh*, articulat *bukuroshi* (bukuré)

BDD-A14806 © 1931-1933 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul”
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:56:07 UTC)

« frumosul », *bardhosh* articulat *bardhosh'* (bardh) « bălanul », *dialosh* (djal) « băeţandru », etc. După aceste derivate, *gogosh* ar însemna ceva în felul lui *gog* (coc). Ce este acest *coc (gog)* cu care s'a ocupat Schuchardt în studiul mai sus citat, nu ştim precis. În orice caz ceva rotund, iar derivatul alb. în *-osh* (gogosh) însemnează un obiect, ca rotunzime, în felul lui *gog*.

Alb. DUMBRÊ

Însemnează « pădure », alături de forma *pyll* (< lat. PALUDEM). Cuvântul este dat în dicţionarul germano-albanez de Marie A. Freiin v. Godin (s. v. Wald). Originea lui slavă este clară: джбръ. În paleoslavă cuvântul avea două forme: джбъ « Eiche », din care în româneşte avem *dâmb*, *Dâmboviţa*, etc., şi джбръ, din care avem derivatul *dumbravă* cu toate derivatele.

Partea care interesează în acest cuvânt nu este atât originea lui slavă, cât reflexul ѫ: *un*, ca în român. скѫпъ: *scump*. Până acum se cunoştea numai forma *sundoj* « regiere, residiere », cu derivatele *sundim* « Regierung », *sundatar* « Befehlshaber » (G. Meyer, *Etym. Wb. alb. Spr.)* din sl. сѫдити « a judeca ». Acest *sundoj* a pătruns în alb., după cum arată păstrarea lui *s* iniţial netrecut în *sh*, după sec. X. Şi mai nou decât acesta este *sudit* « grije pentru ceva », care, din cauza lui ѫ: *u*, este considerat ca un împrumut recent din limba sârbă. Alături de *sundoj* acum se adaogă şi *dumbrê*, care, pe cât ştiu, n'a fost relevat până acum. Ultima lucrare a prof. din Moscova A. M. Selištev, *Slavjanskoe Naselenie v Albanii* (1931) asupra influenţii slave din limba albaneză nu-l înregistrează.

Prezenţa acestor două cuvinte din limba albaneză împreună cu formele slave din limba greacă: *ζοῦμπρος:* зжбръ, *στοῦμπος:* стжпъ, etc. (cf. *Elem. slav în dial. arom.*, 37) este foarte importantă pentru originea evoluţiei lui ѫ: *un* în limba română. Coincidenţa lui ѫ: *un* în toate trei limbile ne arată, mai întâiu, că ѫ: *un* s'a petrecut pe teren slav, aşa cum am încercat să dovedesc în lucrarea citată (35—43), al doilea, însă, că fenomenul ţine de limba sârbă sau, cel mult, de un graiu intermediar vorbit în partea răsăriteană a Sârbilor, nu de limba bulgară, cum a susţinut I. Bărbulescu, pentrucă la aceştia formele cu ѫ: *u* sunt de provenienţă sârbească. Admiţând

BDD-A14806 © 1931-1933 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:56:07 UTC)

evoluția ѧ: *un* pe teren sârbesc, pe mine mă interesează mai mult ținutul din care va fi pătruns această particularitate în limbile rom., alb. și greacă. Acest ținut nu poate fi decât o regiune vest-balcanică ocupată de Sârbi sau cel mult de o populațiune intermediară între Sârbi și Bulgari, în care evoluția lui ѧ apucase direcția reflexului din limba sârbă, nu din limba bulgară.

Acum în urmă, Gr. Nandriș, într'o dare de seamă asupra lucrării *Individualitatea limbii române și elementele slave vechi* de I. Bărbulescu *(Rev. Ist. Rom.* II, 402) admite aceeași părere susținută de mine în *Aromânii*, p. 178, nota.

TH. CAPIDAN

BÚA (BÓA; ABÚA, ABÓA și ABUÁ, ABOÁ)

În interjecția *búa (bóa; abúa, abóa* și *abuá, aboá)* «nani», cu care se îndeamnă copiii mici să doarmă și care se întrebuințează ca refren în cântecele de leagăn (cf. *Dicț. Acad.*, I, 660), după toată probabilitatea, putem avea radicalul albanezului *buj, bụj* «übernachte, schlafe, wohne, miete», pentru care G. Meyer, *EWA*, 51, trimite la vgs., anglo-s. *bûan*, v.-nord. *búa*, gms. *bûwen* «wohnen, bewohnen, bebauen, pflanzen», got. *bauan* «wohnen, bewohnen»; cf. și Marie Amelie Freiin von Godin, *Worterbuch der albanischen und deutschen Sprache*, Band I, Leipzig, 1930, p. 355: *me bújtë* «übernachte».

CICIC

Cicíc «un fel de pește mic» *(Dicț. Acad.*, T. II, P. I, 402, după Bugnariu, din regiunea Năsăudului) și *chicéte* (id., ib., după Vaida) cred că sânt identice cu *chitic* < *pitíc* (cf. și *pâțâc*, idem), nu «derivate din ung. *kicsi(ny)*, *kicsid* «mic», cum afirmă cu îndoială *Dicț. Acad.*, *l. c.*

CIDIU

Cidíu, -ie «om de nimic, prostănac, motolog» *(Dicț. Acad.*, T. I, P. II, 403) pare a fi identic cu. **ciudíu* «ciudat» < *ciudă*.

BDD-A14806 © 1931-1933 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:56:07 UTC)